

การประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรชาวเขา
ในการปลูกและผลิตกาแฟอาราบิก้า
ในโครงการศูนย์วิจัยและพัฒนากาแฟบนที่สูง

Training Evaluation of Hilltribe Farmers in
Arabica Coffee Production at the Highland Coffee
Research and Development Centre

ธีระเดช พรหมวงศ์^{1/} นริศ อิมแย้ม^{1/}

ดุษฎี ณ ลำปาง^{2/} และ วราพงษ์ บุญมา^{1/}

Theeradej Promwong^{1/} Narit Yimyam^{1/}

Dusdee Na-Lampang^{2/} and Warapong Boonma^{1/}

Abstract : The evaluation was done to find out how the hilltribe farmers reposed in terms of attitudes, adoption of technology and perception of problems and constraints in arabica coffee production after they were trained by Highland Coffee Research and Development Center. The result show that among the technologies they learned, planting procedure is considered the most useful. On the other hand, the technology they made least use is pesticide application method. The result of farmer attitude toward coffee production shows that farmers had moderate interest (average score 3.25). Adoption of technology show low level of success (average score 0.56). The last issue being evaluated in this study is problems they confronted in arabical coffee production. They found the following constraints; lack of land for cultivation, attack from pests and diseases, insufficient plot maintenance, unfavorable environment, inadequate transporting facility, insufficient capital and harvesting labour, unavailable of consultation when it was required and limitation of market.

^{1/} ศูนย์วิจัยและพัฒนากาแฟบนที่สูง คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Highland Coffee Research and Development Centre, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University.

^{2/} ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Department of Agricultural Extension, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University.

บทคัดย่อ : การประเมินผลการฝึกอบรมเกษตรกรชาวเขาในการปลูกและผลิตกาแฟอาราบิก้าในโครงการศูนย์วิจัยและพัฒนากาแฟบนที่สูง เพื่อศึกษาผลที่เกษตรกรได้รับหลังจากการฝึกอบรมในด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เกี่ยวกับการปลูก ตลอดจนปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการปลูกและผลิตกาแฟ ผลที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้มากคือขั้นตอนวิธีการปลูกกาแฟ ส่วนวิชาที่อบรมไปแล้วเกษตรกรนำไปใช้ค่อนข้าง น้อย ได้แก่ การพ่นสารเคมีป้องกันศัตรูกาแฟ ทักษะของเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมการปลูกกาแฟจากผลการวิเคราะห์ ข้อมูลปรากฏว่าเกษตรกรมีทัศนคติต่องานส่งเสริมปลูกกาแฟมีคะแนนเฉลี่ย 3.25 แสดงว่าเกษตรกรมีทัศนคติในระดับ ปานกลาง การยอมรับงานส่งเสริมของเกษตรกรชาวเขามีคะแนนเฉลี่ยการยอมรับ 0.56 ปัญหาและอุปสรรคในการปลูก และผลิตกาแฟมีดังนี้ ปัญหาพื้นที่ปลูกกาแฟมีจำกัด ปัญหาโรคและแมลงศัตรูกาแฟ ปัญหาการขาดการดูแลรักษา แปลงกาแฟ ปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาการคมนาคม ปัญหาการขาดเงินทุนและแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ ปัญหาการขาดคำแนะนำในช่วงระยะเวลาที่จำเป็น และปัญหาด้านการตลาด

คำนำ

การดำเนินการค้นคว้าวิจัยวิชาการเกี่ยวกับการปลูกและผลิตกาแฟอาราบิก้า เพื่อเป็นพืชทดแทนฝิ่นบนที่สูง จนแน่ใจแล้วว่าจะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรชาวเขา และเป็นพืชทดแทนฝิ่นได้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยการจัดฝึกอบรมจะทำให้เกษตรกรชาวเขาได้รับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์อันจะช่วยแก้ไขปัญหในการปลูกกาแฟอาราบิก้าบนที่สูงได้ หลักสูตรการจัดฝึกอบรมเกษตรกรชาวเขารุ่นต่าง ๆ จัดขึ้นตามช่วงฤดูกาล ทำกิจกรรมในการปลูกและผลิตกาแฟ วิธีการจัดฝึกอบรมใช้วิธีการสอนโดยการบรรยาย การใช้เอกสารประกอบการบรรยาย การใช้สไลด์ประกอบการสอน การสาธิต ตัวอย่างของจริง การสอบถาม และการฝึกภาคปฏิบัติ

จากการดำเนินการฝึกอบรมที่ผ่านมาเป็นระยะเวลา 10 กว่าปี ยังไม่ได้ศึกษาผลที่ได้รับจากการจัดฝึกอบรม เกษตรกรสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตกาแฟของตนเองมาก น้อย แต่ไหน ตลอดจนประสบปัญหาและอุปสรรคในการผลิตกาแฟ และแนวทาง

ในการแก้ไขปัญหาก็ยังรายละเอียด ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับสามารถนำไปปรับปรุงใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรชาวเขาที่ผ่านการฝึกอบรม โดยส่งแบบสอบถามไปตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่ส่งเกษตรกรมาฝึกอบรม แต่ละเขตพื้นที่ ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน จำนวนทั้งสิ้น 74 ตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้จำนวนร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

เกษตรกรที่ศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 95.95 เป็นชายร้อยละ 70.27 มีสถานภาพแต่งงานแล้ว ร้อยละ 50.00 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี มีระดับการศึกษาอ่านและเขียนหนังสือไทยได้ร้อยละ 75.68

มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 5.89 คน และสมาชิกในครัวเรือนเป็นแรงงาน การเกษตร 3.45 คน

2. การวิเคราะห์ผลที่เกษตรกรได้รับความรู้ จากการฝึกอบรมด้านการผลิตกาแฟ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับ กับการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์

การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ผลที่เกษตรกร ได้รับจากการฝึกอบรมด้านการผลิตกาแฟและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในหมู่บ้าน ปรากฏว่า ขั้นตอนและวิธีการปลูกกาแฟ สามารถนำไปใช้ได้มากที่สุดเป็นลำดับ 1 รองลงมาได้แก่การกำจัดวัชพืชในแปลงกาแฟ การเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ เป็นลำดับ 2 การใส่ปุ๋ยกาแฟ การทำสารกาแฟ การให้น้ำ การดูแลรักษากล้ากาแฟ การตัดแต่งกิ่ง และ การพ่นสารเคมี ป้องกันศัตรูกาแฟ เป็นอันดับ 4-15 ตามลำดับ

3. การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อ งานส่งเสริมการปลูกกาแฟ

จากผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรที่ผ่านการอบรมไปแล้วมีทัศนคติในเรื่อง ผลตอบแทนในการปลูกกาแฟ และการลงทุนซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยา แรงงาน ฯลฯ น้อย โดยมีค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบแต่ละข้อระหว่าง 1.6-2.5

เกษตรกรมีทัศนคติต้องการส่งเสริม การปลูกกาแฟมีค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบแต่ละข้อในระดับปานกลาง คือคะแนน อยู่ระหว่าง 2.6-3.5 ในเรื่องกาแฟเมื่อปลูกแล้วสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ได้ แรงงานในครอบครัวมีความเหมาะสมกับการปลูกกาแฟ ความพอใจในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร และการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ต่อครอบครัว

เกษตรกรมีทัศนคติต้องการส่งเสริม การปลูกกาแฟมีค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบแต่ละข้อในระดับมาก คือ คะแนน อยู่ระหว่าง 3.6-4.5 ในเรื่องความเหมาะสมของวิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้ ความเหมาะสมด้านการจัดฝึกอบรม และระบบการตลาด

4. การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกและ ผลิตกาแฟอาราบิก้า

การยอมรับงานส่งเสริมตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ พบว่าการปฏิบัติ ด้านการเตรียมหลุมปลูกกาแฟตาม ขนาดที่แนะนำ และการใช้จำนวนต้นกาแฟ 300-400 ต้นต่อไร่ มีจำนวนการยอมรับ ร้อยละ 85.14 การยอมรับ เกี่ยวกับการใช้พันธุ์ด้านทานโรคราสนิม และการเลือกต้นกล้ากาแฟคำแนะนำมี ร้อยละ 83.78 มีการยอมรับด้านการ ปฏิบัติเรื่องเพาะเมล็ดกาแฟร้อยละ 59.46 ยอมรับตามคำแนะนำของ เจ้าหน้าที่ในเรื่องการเก็บเกี่ยวกาแฟ ร้อยละ 55.41 มีการยอมรับการตัดแต่งกิ่งกาแฟ ร้อยละ 54.05 การใส่ปุ๋ยคอกรอง ก้นหลุม 0.5-1 ปีบต่อหลุม มีการยอมรับ ร้อยละ 48.65 การเลือกพื้นที่ปลูกกาแฟ เกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำ ร้อยละ 47.14 มีการยอมรับการปลูกพืชแซม แปลงกาแฟในระหว่างที่ต้นกาแฟยังไม่ให้ผลผลิต ร้อยละ 37.84 มีการยอมรับ

เกี่ยวกับการปลูกเปลือกผลกาแฟ ภายใน 12 ชั่วโมง หลังเก็บผลผลิต ร้อยละ 36.49 การใส่ปุ๋ยเคมีบำรุงรักษา กาแฟมีการยอมรับตามคำแนะนำ โดย แบ่งใส่ 3 ครั้ง ในหนึ่งปี ร้อยละ 29.73 โดยมีคะแนนเฉลี่ยการยอมรับการ ส่งเสริมการปลูกกาแฟตามคำแนะนำ ของเจ้าหน้าที่เฉลี่ย 0.56

5. ปัญหาของเกษตรกรในการปลูกและผลิต กาแฟอาราบิก้า พบว่าเกษตรกรประสบ ปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาพื้นที่ปลูกกาแฟมีจำกัด พื้นที่ปลูกกาแฟของชาวเขา ส่วนใหญ่ อยู่บนที่สูง มากกว่า 800 เมตรจากระดับ น้ำทะเลปานกลางขึ้นไป ซึ่งพื้นที่ดังกล่าว ต้องรักษาไว้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร ปัจจุบันกรมป่าไม้ได้จัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น ส่วน ๆ ได้แก่ พื้นที่อุทยาน พื้นที่ รักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่เกษตร พื้นที่ ป่าสงวน ฯลฯ ซึ่งการจัดแบ่งนี้ โดยเฉพาะพื้นที่ทำการเกษตรมีจำนวนจำกัด เกษตรกรชาวเขาต้องการผลิตพืชเพื่อ บริโภค และพืชเศรษฐกิจเพื่อเป็นรายได้ กรรมวิธีการผลิตใช้แบบดั้งเดิมมีผล ผลิตต่อไร่ต่ำ ถ้าต้องการผลผลิตมากก็ ต้องเพิ่มพื้นที่ปลูกทำให้เกิดการแย่ง พื้นที่ระหว่างพืชที่ปลูกเพื่อให้ได้ผล ตอบแทนสูงสุด การเลือกพื้นที่ปลูก กาแฟของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเลือก พื้นที่ไม่ดีปลูกกาแฟ และปลูกได้ใน ปริมาณน้อยทำให้ได้ผลผลิตน้อย

2) ปัญหาโรค และแมลงศัตรูกาแฟ เนื่องจากเกษตรกรปลูกกาแฟมานาน กาแฟส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ดั้งเดิม ไม่

ทนทานต่อโรคโดยเฉพาะโรคราสนิม ปัจจุบันเกษตรกรประสบปัญหาหนอน เจาะลำต้นกาแฟ เพลี้ยหอย หนู ค้างคาว และกระรอก ทำให้ต้องพ่นยาป้องกัน ศัตรูกาแฟทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และ เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

3) ปัญหาการขาดการดูแลรักษาแปลง กาแฟ สืบเนื่องจากระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา การแพร่ระบาดของโรคคุดคั่ว เป็นผล ทำให้ขาดแรงจูงใจในการดูแลรักษาต้น กาแฟ ทำให้ได้ผลผลิตไม่มีคุณภาพ ผลเล็ก ต้นกาแฟโทรม และแห้งตาย

4) ปัญหาภัยธรรมชาติ ได้แก่ ต้น กาแฟขาดน้ำในฤดูแล้ง ไฟไหม้ต้นกาแฟ ถูกเห็บ ทำให้ต้นกาแฟเสียหายและตาย

5) ปัญหาการคมนาคมลำบาก โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนไม่สามารถเดินทางมา ซื้อปัจจัยการผลิตในเมืองได้ เมื่อเกิดโรค และแมลงระบาดไม่สามารถป้องกัน และกำจัดได้ ฤดูกาลเก็บเกี่ยวก็เช่นเดียว กัน การคมนาคมไม่ดี และใช้ระยะเวลา เดินทางนานทำให้ผลผลิตเสียหาย ผล กาแฟเกิดการหมักกลืนไม่ดี พ้อค่า ภาคราคา

6) ปัญหาการขาดเงินทุนและแรงงาน ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ ในบางช่วง เวลามีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อซื้อ ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย ยาป้องกันศัตรู พืช แต่ไม่มีเงินซื้อ และปัญหาด้าน แรงงานในการผลิตกาแฟ โดยเฉพาะการ เก็บเกี่ยวผลผลิต และทำสารกาแฟต้องใช้ แรงงานมาก เกิดการแย่งแรงงานการผลิต กาแฟกับพืชเศรษฐกิจอื่น ปัจจุบันการ จำหน่ายผลผลิตกาแฟส่วนใหญ่ขาย

ในรูปผลสด ต้องระดมแรงงานเก็บให้เสร็จทันเวลาที่พ่อค้าขึ้นมารับซื้อ ทำให้ต้องจ้างเก็บกาแฟในราคาแพง

7) ปัญหาขาดคำแนะนำในระยะเวลาที่จำเป็น ปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ให้ความสนใจด้านส่งเสริมการปลูกและผลิตกาแฟน้อย โดยเห็นความสำคัญในการผลิตพืชเศรษฐกิจอื่นที่ได้ผลตอบแทนสูงกว่ากาแฟ เมื่อเกษตรกรเกิดปัญหาด้านการผลิตกาแฟขึ้นมา จึงไม่ไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่

8) ปัญหาด้านการตลาด เกษตรกรเห็นว่าผลผลิตกาแฟมีตลาดรับซื้อน้อย มีตลาดจำกัดมีผู้ซื้อไม่กี่ราย พ่อค้ากดราคา และในช่วง 2-3 ปี ที่ผ่านมากาแฟมีราคาตกต่ำ มีความไม่แน่นอนในราคา จำหน่ายผลผลิต เกษตรกรจึงไม่มีความมั่นใจในการลงทุนเพิ่มผลผลิตกาแฟ เพราะกลัวไม่คุ้มทุน หันไปผลิตพืชเศรษฐกิจอื่นที่มีแรงจูงใจให้ผลตอบแทนที่สูง พืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรเห็นความสำคัญ ได้แก่ พืชเมืองหนาว ลิ้นจี่ บัวย สตรอเบอรี่ และไม้ดอก เป็นต้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรชาวเขาในการปลูกและผลิตกาแฟอาราบิก้า วิเคราะห์ผลที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ทักษะของเกษตรกรที่มีต้องงานส่งเสริมการปลูกกาแฟ การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกและผลิตกาแฟ ตลอดจนทราบถึงปัญหาของเกษตรกรในด้านการผลิตกาแฟดังนี้

1. ผลที่เกษตรกรได้รับจากการฝึกอบรม และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในหมู่บ้าน เกษตรกรเห็นว่า ขั้นตอนวิธีการปลูกกาแฟได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้มากที่สุดเป็นอันดับ 1 รองลงมาได้แก่ การกำจัดวัชพืช การเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ สาเหตุที่เกษตรกรนำไปใช้มาก เนื่องจากเกษตรกรรู้และเข้าใจได้มาก เพราะเป็นการใช้เทคโนโลยีแบบง่ายๆ และเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปฏิบัติมาแล้ว จึงไม่มีปัญหามากนัก ส่วนวิชาที่อบรมไปแล้วและเกษตรกรนำความรู้ไปใช้ค่อนข้างน้อย ได้แก่ การดูแลรักษากล้ากาแฟ และการพันสารเคมีป้องกันศัตรูกาแฟ ตามลำดับ ซึ่งกระบวนการวิชาเหล่านี้ต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ตลอดจนฝึกปฏิบัติมากๆ จึงจะมีประสิทธิภาพ และเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วไม่เข้าใจวิธีการ หรือลืมในเนื้อหาวิชาการที่อบรม

2. ทักษะของเกษตรกรที่มีต้องงานส่งเสริมการปลูกกาแฟ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า เกษตรกรมีทักษะที่ต้องงานส่งเสริมปลูกกาแฟมีคะแนนเฉลี่ย 3.25 แสดงว่าเกษตรกรมีทักษะในระดับปานกลาง ซึ่งสาเหตุเพราะเกษตรกรเห็นว่ากาแฟได้ผลตอบแทนต่อครอบครัวน้อยกว่าการปลูกพืชอื่นและจึงมีการลงทุนด้านการผลิตกาแฟน้อย

3. การยอมรับงานส่งเสริมของชาวเขาที่ผ่านการฝึกอบรมปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในการปลูกกาแฟอาราบิก้า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่าการเลือกพื้นที่ปลูกกาแฟโดยเลือกด้านทิศเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.70 ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ โดยเห็นว่าพื้นที่มีจำกัด ไม่มีพื้นที่ให้เลือกปลูกปลูกแซมพืชอื่น ได้แก่ ไม้ผลเมืองหนาว ชา เมืองปลูกใกล้บริเวณบ้านจึงไม่เลือกที่ปลูก และคิดว่าปลูกทิศไหนก็ได้ เกษตรกรร้อยละ 47.30

มีการเลือกพื้นที่ปลูกโดยเห็นว่าแสงแดดไม่ร้อนเกินไป กาแฟได้รับร่มเงาถูกต้องตามหลักวิชาการ ให้ผลผลิตสูง

การยอมรับการเตรียมหลุมปลูกกาแฟมีขนาด 50 x 50 x 50 ซม. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.14 ยอมรับตามคำแนะนำโดยเห็นว่าหลุมมีขนาดใหญ่ที่จะใส่ปุ๋ยคอกตามคำแนะนำได้ และถูกต้องตามหลักวิชาการ ดันกาแฟเจริญงอกงามโตเร็ว และทำให้ดินร่วนซุย เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำโดยเห็นว่า ไม่มีแรงงานมาก

การยอมรับการใส่ปุ๋ยคอกรองกันหลุม 0.5-1 ปี๊บ ต่อหลุม เกษตรกร ร้อยละ 51.35 ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำโดยเห็นว่าหาซื้อปุ๋ยคอกยาก มีปุ๋ยคอกน้อยไม่พอ ขนปุ๋ยคอกลำบากและเห็นว่าดินปลูกกาแฟอุดมสมบูรณ์อยู่แล้วไม่ต้องใส่ตามคำแนะนำ และคิดว่าราคากาแฟตกต่ำ ราคาถูกลงทุนไม่คุ้มค่า เกษตรกรร้อยละ 48.65 ปฏิบัติตามคำแนะนำโดยสังเกตเห็นดินภายใต้ต้นกาแฟ สีดำและร่วนซุย ดันกาแฟได้อาหารจากปุ๋ยคอกเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

การยอมรับการใช้จำนวนต้น 300-400 ต้นต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 85.14 ปฏิบัติตามคำแนะนำเพราะเห็นว่าเป็นจำนวนต้นที่มีความเหมาะสมต่อการปฏิบัติดูแลรักษาแปลงกาแฟ ร้อยละ 14.86 ไม่ปฏิบัติตามเพราะไม่มีระยะปลูกที่แน่นอน และปลูกในปริมาณน้อยไม่ถึง 1 ไร่

การยอมรับการกำจัดวัชพืช 2-5 ครั้งต่อปี เกษตรกรร้อยละ 51.35 ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำโดยเห็นว่า ราคากาแฟไม่ดีลงทุนไม่คุ้ม ไม่มีเวลาพอ มีแรงงานน้อย ต้องไปทำงานอย่างอื่น และมีการใช้สารเคมีพ่นป้องกันกำจัดวัชพืช เกษตรกรร้อยละ 48.65 ยอมรับปฏิบัติตามเพราะแสงแดดส่องถึงบริเวณต้นกาแฟ เป็นการป้องกันโรคและแมลงศัตรูกาแฟ

การยอมรับการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์บำรุงรักษาต้นกาแฟ 3 ครั้งต่อปี โดยใส่ต้นฝน กลางฝน และปลายฝน สูตรปุ๋ยที่ใช้ 15-15-15 โดยใส่ครั้งที่ 1 และ 2 ส่วนครั้งที่ 3 ใส่สูตร 27-0-0 เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 70.27 ไม่ยอมรับปฏิบัติตามเพราะราคากาแฟไม่แน่นอน ไม่อยากเสี่ยงต่อการลงทุน มีเวลาน้อย ต้องไปทำอย่างอื่น ไม่มีปุ๋ยใส่ ไม่มีเงินซื้อปุ๋ย และลืมวิธีการใส่ปุ๋ย

การยอมรับการปลูกโดยใช้พันธุ์ด้านทานโรคราสนิม เช่นพันธุ์คาติมอร์ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.78 ยอมรับปฏิบัติตามคำแนะนำโดยเห็นว่าต้นกาแฟที่ปลูกไม่เป็นโรค ดันแข็งแรงให้ผลผลิตมาก ลดต้นทุนการผลิตกาแฟในด้านการใช้สารเคมีป้องกันโรค และลดการใช้แรงงานในการป้องกันโรค เกษตรกรร้อยละ 16.22 ไม่ยอมรับเพราะไม่สามารถหาพันธุ์ที่ด้านทานโรคราสนิมได้

การยอมรับการคลุมโคนต้นกาแฟในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 56.76 ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำเพราะไม่มีเวลาและแรงงาน กาแฟราคาถูกไม่คุ้ม คิดว่าไม่มีประโยชน์ปล่อยตามธรรมชาติ ปลูกในพื้นที่ป่ามีร่มเงาอยู่แล้ว และร้อยละ 43.24 ยอมรับตามคำแนะนำเพราะเห็นว่าการระเหยของน้ำในดิน กาแฟโตเร็วให้ผลผลิตดี ต้นกาแฟไม่ตายและช่วยกำจัดวัชพืช

การยอมรับการเก็บผลกาแฟควรเก็บเฉพาะที่สุกเท่านั้นและครั้งสุดท้ายให้เก็บผลกาแฟให้หมดแล้วนำมตากแห้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 55.41 ยอมรับปฏิบัติตามคำแนะนำโดยเห็นว่ากาแฟจะให้ผลผลิตในปีต่อไปดี ผลสุกเปลือกเปลือกออกง่าย และครั้งสุดท้ายตากแห้งเพราะกาแฟผลสุกไม่สม่ำเสมออยากต่อการทำสารกาแฟแบบวิธีเปียก เกษตรกรร้อยละ 44.59 ไม่ปฏิบัติตามโดยเห็นว่า ราคาไม่ดีจะเก็บเกี่ยวกาแฟครั้งเดียว

ไม่มีเวลาพอ ไม่ได้ขายผลผลิต ขายผลสด และลืมวิธีทำสารกาแฟ

การยอมรับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต ที่ถูกต้องควรปลูกเปลี่ยนผลกาแฟภายใน 12 ชั่วโมง(วิธีเปียก) เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 63.51 ไม่ปฏิบัติตามเพราะไม่มีเครื่องมือเปลี่ยนกาแฟ ไม่ได้เก็บผลผลิตปล่อยให้ไม่ได้ขาย ร้อยละ 36.49 ปฏิบัติตามเพราะได้สารกาแฟที่มีคุณภาพดี ง่ายต่อการปลูกเปลี่ยน

การยอมรับการเพาะเมล็ดกาแฟ หลังจากเมล็ดงอกถึงระยะหัวไม้ขีดแล้วย้ายลงถุงเพื่อเลี้ยงดูในระยะกล้า เกษตรกรร้อยละ 59.46 ยอมรับปฏิบัติตามเพราะเห็นต้นกล้ามีความแข็งแรงสมบูรณ์ มีการเจริญเติบโตดี และรอดตายสูง เกษตรกรร้อยละ 40.54 ไม่ปฏิบัติตามเพราะไม่ได้เพาะกล้าเอง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ โดยให้เป็นต้นกล้าพร้อมที่จะปลูก

การยอมรับการเก็บสารกาแฟที่ดีที่สุด คือ เก็บในรูปของกาแฟกะลา หรือ ผลกาแฟแห้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 62.16 ไม่ยอมรับปฏิบัติตาม เนื่องจากขายผลผลิตในรูปผลสด กาแฟกะลา เกษตรกรร้อยละ 37.84 ยอมรับปฏิบัติตามคำแนะนำ เพราะเห็นว่าสารกาแฟมีคุณภาพดี ขายได้ราคาสูง

การยอมรับการเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟครั้งสุดท้ายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำการตัดแต่งกิ่งกาแฟ เพื่อไม่ให้กาแฟติดผลมากเกินไปและทำให้อัตราส่วนของใบและผลอยู่ในอัตราที่เหมาะสมเกษตรกรร้อยละ 54.05 ยอมรับปฏิบัติตามคำแนะนำ เพราะจะทำให้ต้นกาแฟไม่โทรมเกินไป ลดการระบาดของโรคและแมลง ผลกาแฟโต ต้นกาแฟแข็งแรงสมบูรณ์ดี ร้อยละ 45.95 ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ เพราะไม่มีเครื่องมือตัดแต่งกิ่ง ราคากาแฟไม่ดี ไม่คุ้มค่าแรง ไม่มีเวลาตัดแต่งกิ่งมีงานอื่นต้องทำ

และลืมวิธีการในการตัดแต่งกิ่ง

การยอมรับการปลูกพืชแซมในระยะ 1-2 ปีแรก ต้นกาแฟยังไม่ได้ผลผลิตเกษตรกรร้อยละ 56.76 ไม่ปฏิบัติตามเพราะพื้นที่ปลูกเป็นสวนไม้ผล จึงปลูกพืชแซมไม่ได้ ลืมวิธีการในการปลูกพืชแซม ขาดการสนับสนุนปัจจัยการผลิตพืชแซม และร้อยละ 43.24 ปฏิบัติตามคำแนะนำเพราะเห็นว่าพืชแซมเป็นพืชเสริมรายได้ ปลูกพืชแซมเพื่อควบคุมวัชพืชในแปลงกาแฟ ไม่มีพื้นที่ปลูกพืชผักจึงปลูกแซมแปลงกาแฟ มีรายได้เสริมจากการปลูกพืชแซมเพราะกาแฟยังไม่ได้ผลผลิต เป็นการประหยัดพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้นกาแฟได้รับประโยชน์จากการปลูกพืชแซม

ข้อสังเกต เกษตรกรชาวเขาที่มีประสบการณ์ในการปลูกกาแฟต่างกันเมื่อผ่านการฝึกอบรมแล้ว ทำให้เกิดทักษะที่ได้รับแตกต่างกัน ทำให้มีการยอมรับเทคโนโลยีต่างกัน

ปัญหาของเกษตรกรในการปลูกและผลิตกาแฟอาราบิก้า พบว่าเกษตรกรประสบปัญหาต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาพื้นที่ปลูกกาแฟมีจำกัดพื้นที่ปลูกกาแฟของชาวเขาส่วนใหญ่อยู่บนที่สูงมากกว่า 800 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวต้องรักษาไว้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร ปัจจุบันกรมป่าไม้ได้จัด แบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่การเกษตร ฯลฯ ซึ่งการจัดแบ่งนี้ โดยเฉพาะพื้นที่ทำการเกษตรมีจำกัด เกษตรกรชาวเขาต้องการผลิตพืชเพื่อบริโภค และเศรษฐกิจเพื่อเป็นรายได้ กรรมวิธีการผลิตใช้แบบดั้งเดิมมีผลผลิตต่อไร่ต่ำ ถ้าต้องการผลผลิตมากก็ต้องเพิ่มพื้นที่ปลูกทำให้เกิดการแก่งแย่งพื้นที่ระหว่างพืชที่

ปลูกเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุด การคัดเลือกพื้นที่ปลูกกาแฟของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเลือกพื้นที่ไม่ดีปลูกกาแฟและปลูกได้ในปริมาณน้อยทำให้ได้ผลผลิตน้อย

2. ปัญหาโรคและแมลงศัตรูกาแฟ เนื่องจากเกษตรกรปลูกกาแฟมานาน กาแฟส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ดั้งเดิมไม่ทนทานต่อโรคโดยเฉพาะโรคราสนิม ปัจจุบันเกษตรกรประสบปัญหาหนอนเฉาลำต้นกาแฟเหี่ยวหอย หนู ก้างควา และกระรอก ทำให้ต้องพ่นยาป้องกันมีผลทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

3. ปัญหาการขาดการดูแลรักษาแปลงกาแฟสืบเนื่องจากในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมากาแฟประสบปัญหาการขาดค่าเป็นผลทำให้ขาดแรงจูงใจในการบำรุงรักษาต้นกาแฟทำให้ได้ผลผลิตไม่มีคุณภาพผลเล็ก ต้นกาแฟโทรม และแห้งตาย

4. ปัญหาระบบชลประทาน ได้แก่ ต้นกาแฟขาดน้ำในฤดูแล้ง ไฟไหม้ต้นกาแฟ ถูกเห็บ ทำให้ต้นกาแฟเสียหายและตายในที่สุด

5. ปัญหาการคมนาคมลำบากโดยเฉพาะช่วงฤดูฝนไม่สามารถเดินทางมาซื้อปัจจัยการผลิตในเมืองได้เมื่อเกิดโรคและแมลงระบาดไม่สามารถป้องกันและกำจัดได้ ฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตก็เช่นเดียวกัน การคมนาคมไม่ดีและใช้ระยะเวลาเดินทางนานทำให้ผลผลิตเสียหายผลกาแฟสดเกิดการหมักกลืนไม่ดี พ่อค้ากดราคา

6. ปัญหาขาดเงินทุนและแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ ในบางช่วงมีความจำเป็นต้องใช้เงิน เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย ยาป้องกันศัตรูพืช แต่ไม่มีเงินซื้อทำให้ชาวเขาคิดว่าเงินทุนในการผลิตกาแฟ เป็นปัญหาในการปลูกกาแฟ ด้านแรงงานในการผลิตกาแฟ โดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวผลผลิต และทำสารกาแฟต้องใช้แรงงานมาก เกิดการแย่งแรงงานระหว่างการ

ผลิตกาแฟกับพืชเศรษฐกิจอื่น ปัจจุบันการจำหน่ายผลผลิตกาแฟส่วนใหญ่ ขายในรูปกาแฟสดต้องระดมแรงงานเก็บให้เสร็จทันเวลาที่พ่อค้าจีนมารับซื้อ ทำให้ต้องจ้างเก็บกาแฟในราคาแพง

7. ปัญหาขาดคำแนะนำในระยะเวลาที่จำเป็น ปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ให้ความสนใจด้านส่งเสริมการปลูกและผลิตกาแฟน้อย โดยเห็นความสำคัญในการผลิตพืชเศรษฐกิจอื่นที่ได้ผลตอบแทนสูงกว่ากาแฟ เวลาเกษตรกรเกิดปัญหาด้านการผลิตกาแฟขึ้นมา จึงไม่ไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่

8. ปัญหาด้านการตลาด เกษตรกรคิดว่ากาแฟมีพ่อค้ารับซื้อน้อย มีตลาดจำกัด พ่อค้ากดราคา และในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมากาแฟมีราคาคงต่ำ มีความไม่แน่นอนในราคาจำหน่ายผลผลิตเกษตรกรจึงไม่มีความมั่นใจในการลงทุนเพิ่มผลผลิตกาแฟเพราะกลัวไม่คุ้มทุน หันไปผลิตพืชเศรษฐกิจอื่นที่มีแรงจูงใจให้ผลตอบแทนที่สูง พืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรเห็นความสำคัญ ได้แก่ พืชผักเมืองหนาว ลิ้นจี่ ท้อ บ๊วย สตรอเบอร์รี่ และไม้ดอก ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้คือ

1. การฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกและผลิตกาแฟของชาวเขาคความีแผนงานการฝึกอบรมประจำปีตามช่วงกิจกรรมการปลูกกาแฟและจัดฝึกอบรมตามคำร้องขอของเกษตรกรที่ต้องการความรู้ในด้านนั้นๆ
2. ควรมีการฝึกภาคปฏิบัติการปลูกกาแฟในพื้นที่จริงให้มาก เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้และสามารถนำไปปฏิบัติได้ในพื้นที่ปลูกกาแฟของตนเองได้
3. ควรจัดทำแปลงสาธิตในเขตพื้นที่

ส่งเสริมเพื่อเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรปฏิบัติตาม

4. ติดตามผลการส่งเสริมโดยเจ้าหน้าที่
รับผิดชอบงานส่งเสริมการปลูกกาแฟอย่างใกล้ชิด
เมื่อเกษตรกรประสบปัญหาสามารถแก้ไขได้ทัน
ทั่วทั้ง

5. ควรจัดกลุ่มผู้ผลิตคัดเลือกเฉพาะ
เกษตรกรที่มีความสามารถสนใจและมีความต้อง-
การที่จะปลูกกาแฟจริงๆ เพื่อรวมกลุ่มเป็น
เกษตรกรเป้าหมาย และมีการจดทะเบียนผู้ปลูก

6. ควรจัดให้มีสวัสดิการพิเศษแก่เจ้าหน้าที่
ส่งเสริม เช่น ขานพาหนะ น้ำมันเชื้อเพลิง
เบี้ยเลี้ยง ฯลฯ เพื่อสร้างและส่งเสริมขวัญและกำลังใจ
แก่ผู้ปฏิบัติงานบนที่สูง

7. ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนให้
เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟโดยเฉพาะ

8. ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้มีการ
บริโภคกาแฟในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟมากยิ่งขึ้น
เพื่อสร้างแนวความคิดให้เกษตรกรเห็นว่า กาแฟ
สามารถบริโภคและขายเป็นรายได้ช่วยเหลือ
ครอบครัวได้

บรรณานุกรม

ประคอง กรรณสูตร.2520. สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับ
ครู. พิมพ์ครั้งที่5. กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนา
พานิช. .

จุมพล สวัสดิยากร. 2525. หลักและวิธีการวิจัย
ทางสังคมศาสตร์. โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ
กรุงเทพมหานคร.

วิทัศน์ เดชะบุญ.2534. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับงาน
ส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้าของชาวเขา เผ่า
กระเหรี่ยง อ.ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยา-
นิพนธ์ปริญาโท สาขาส่งเสริมการเกษตร
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศูนย์วิจัยและพัฒนากาแฟบนที่สูง. 2525-2536.
โครงการส่งเสริมการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
เกษตรกรที่สูงและเกษตรกรชาวไทยภูเขา.
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
เชียงใหม่.

ศูนย์วิจัยและพัฒนากาแฟบนที่สูง.2537. การปลูกและ
ผลิตกาแฟอาราบิก้าบนที่สูง ในอักษร เสกธีระ
และพงษ์ศักดิ์ อังกลีทธิ , บรรณาธิการ.
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เชียงใหม่:โรงพิมพ์ พี อาร์ คอมพิวเตอร์.